

LARS SAMUELSON

Förbättrade ränteavdragsregler för företag? – En kritisk analys av SOU 2024:37

Utredningsbetänkandet SOU 2024:37 Förbättrade ränteavdragsregler för företag har presenterats i en tidigare artikel i Skattenytt. I denna artikel analyseras och diskuteras betänkandet i ett fördjupande och kritiskt perspektiv.

1 INLEDNING

1.1 Allmänt

I slutet av maj lämnade 2021 års utredning om vissa internationella företagskattefrågor sitt slutbetänkande SOU 2024:37 med förslag till förbättringar av reglerna om ränteavdrag i företagssektorn. I en tidigare artikel har jag presenterat slutbetänkandet samt de olika förslag som det innehåller.¹ Här kommer jag att i ett fördjupande perspektiv analysera och diskutera utredningens slutsatser och förslag närmare. Den övergripande frågeställningen är om, och i vilken uträkning, som förslagen i slutbetänkandet innebär förbättringar av ränteavdragsreglerna.²

Frågan om begränsning av möjligheterna till ränteavdrag i företag har under senare tid främst uppmärksammats inom OECD:s och EU:s arbete med BEPS-projektet som en av flera åtgärder för att bekämpa skattebaserobering och vinstförflyttningar. Generellt sett är detta dock en mer vidsträckt problematik som aktualiserar en rad centrala skatterättsliga principer och som i grunden handlar lika mycket om skattemässig neutralitet mellan företagens finansiering med lånat eller eget kapital som om att bekämpa internationellt skatteundandragande.³

- 1 Samuelson, *Förbättrade ränteavdrag för företag – en presentation av SOU 2024:37*, Skattenytt 2024 s. 613–646.
- 2 Ett utkast till artikeln har diskuterats på högre seminariet i finansrätt vid Juridiska institutet i Uppsala den 29 oktober 2024. Jag vill tacka samtliga deltagare i seminariet för värdefulla synpunkter. Ansvar för de argument och ståndpunkter som framförs i artikeln, samt för eventuella fel, missuppfattningar och andra brister, vilar helt och hållet på artikelförfattaren.
- 3 Som exempel kan nämnas Företagskatteutredningens huvudförslag i SOU 2014:40 om finansieringsavdrag och förslaget COM (2022) 216 till DEBRA-direktivet med bestämmelser om ett fiktivt avdrag för eget kapital.

Utredningens uppdrag har dock inte varit att behandla frågan om ränteavdragsbegränsning i dess helhet, utan det rör sig om en avgränsad uppföljning av vissa delar av den lagstiftning som infördes genom 2019 års lagstiftning som ett led i genomförandet av skatteflyktsdirektivet (ATAD) i svensk rätt.⁴ I uppdraget har även ingått att beakta den internationella utveckling som skett efter ATAD, bland annat i form av den så kallade tvåpelarlösningen.

I slutbetänkandet refereras på några ställen till kommissionens pågående uppföljning av ATAD och den interimrapport som denna hittills resulterat i. Efter det att utredningen lämnat slutbetänkandet har kommissionen initierat en breddad och mer omfattande utvärdering av direktivet inklusive dess bestämmelser om ränteavdragsbegränsning. Då utvärderingen eventuellt kan komma att påverka den fortsatta beredningen av förslagen i slutbetänkandet har jag valt att översiktligt belysa den i artikeln.

Jag kommer också att översiktligt belysa de remissynpunkter som lämnats på slutbetänkandet.

1.2 Den fortsatta framställningen

Artikeln disposition följer i stort sett dispositionen av den första artikeln. De olika frågor som omfattas av uppföljningen behandlas i separata delavsnitt. I inledningen till respektive avsnitt ges en kort sammanfattning av utredningens uppdrag, slutsatser och förslag. För en utförlig redogörelse för innehållet i slutbetänkandet hänvisas läsaren till min första artikel. I de två närmast följande avsnitten behandlas kortfattat kommissionens uppföljning av ATAD och dess bestämmelser om ränteavdragsbegränsning respektive huvuddragen i de synpunkter som lämnats vid remissbehandlingen. I ett avslutande avsnitt sammanfattas mina synpunkter på slutbetänkandet.

4 Rådets direktiv (EU) 2016/1164 av den 16 juli 2016 om fastställande av regler mot skatteflyktsmetoder som direkt inverkar på den inre marknadens funktion. Prop. 2017/18:245 Nya skatte regler för företagssektorn.

2 OM KOMMISSIONENS PÅGÅENDE UPPFÖLJNING AV ATAD

Kommissionens utvärdering av genomförandet av ATAD och dess åtgärder i medlemsstaterna, särskilt effekterna av reglerna om generell ränteadragsbegränsning i artikel 4, resulterade i en interimrapport år 2020.⁵ En fortsatt och mer omfattande utvärdering av hela direktivet initierades den 31 juli 2024.⁶ Genom denna ska undersökas hur direktivet genomförts i medlemsstaterna, i vilken utsträckning som dess mål har uppnåtts och om åtgärderna behöver ändras i framtiden.

Fokus vid den fortsatta utvärderingen ligger på tre övergripande frågor: 1) genomförandet av direktivet i medlemsstaterna och hur de valmöjligheter som detta erbjuder utnyttjats, 2) hur direktivet fungerar som miniminorm för att hantera aggressiv skatteplanering, 3) framtidssäkring av direktivets åtgärder, särskilt i samband med införandet av minimiskatte-direktivet.

Avsikten är att utvärderingen ska utmynna i en evidensbaserad bedömning av ATAD i enlighet med fem olika utvärderingskriterier: 1) ändamålsenlighet (uppnås målen?), 2) effektivitet (statsbudgetintäkter och administrativa kostnader?), 3) relevans (behövs åtgärderna?), 4) samstämmighet (är åtgärderna förenliga med annan unionslagstiftning?) samt 5) mervärde för EU (bättre än vad medlemsstaterna hade kunnat göra på egen hand?).⁷ Utvärderingen beräknas bli klar under tredje kvartalet 2025.

3 ÖVERSIKTLIGT OM REMISSVAREN

Remissomgången avseende SOU 2024:37 avslutades den 18 oktober 2024 och i detta avsnitt belyser jag huvuddragen i de synpunkter som lämnats. Min avsikt är inte att här i detalj redogöra för innehållet i remissvaren, utan

5 COM (2020) 383 final.

6 https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14287-Anti-tax-Avoidance-Directive-ATAD-evaluation_en (December 2024).

7 Inte minst det femte kriteriet är intressant mot bakgrund av att den svenska riksdagen ansåg att förslaget till ATAD, liksom förslagen till ett antal andra BEPS-relaterade lagstiftningsakter, var oförenligt med subsidiaritetsprincipen i artikel 5.3 Fördraget om Europeiska unionen (FEU). Se riksdagsskrivelse 2015/16:183 och 2015/16: SkU28. Det kan även noteras att Mario Draghi i den nyligen framlagda rapporten *The Future of European Competitiveness*, s. 64, med förslag till reformering av unionen, rekommenderar att de nationella parlamentens allmänna passivitet vid subsidiaritetsprövningen av förslag till unionslagstiftning utreds och att det vidtas åtgärder för att stärka parlamentens kontroll över unionens lagstiftningsprocess.

att i grova drag ge en bild av hur betänkandet mottagits.⁸ Vid några tillfällen i de följande avsnitten kommer jag dock att referera specifikt till synpunkter som framförts från remissinstanserna.

De allra flesta remissvar ställer sig positiva till betänkandet i allmänhet, även om några efterfrågar mer analys av förslagets effekter för de mindre företagen och för vissa branscher. Olika förtydliganden och justeringar föreslås. Förslagen om gemensamma beräkningsenheter med ökade utjämningsmöjligheter i koncerner, ändrad beräkning av avdragsunderlaget, evig rullning och höjd beloppsgräns i förenklingsregeln välkomnas genomgående. På flera håll anser man att den höjda beloppsgränsen behöver gälla retroaktivt från den 1 januari 2025. Ganska många svar är kritiska till att handelsbolagen inte ska få ingå i systemet med beräkningsenheter. I ett flertal svar efterlyses en mer nyanserad regel om hur (kvarstående) räntetnetton ska behandlas vid ägarförändringar. Behovet av klargöranden och vägledning om uppgiftsskyldighet och skattetillägg påpekas i några svar. Även utredningens förslag avseende räntedefinitionen (effektivräntemetoden) och bestämmelserna om valutasäkringar har i huvudsak mottagits väl.

Däremot ifrågasätts utredningens slutsats att det saknas behov av ett infrastrukturundantag från många håll, och det framhålls dessutom i flera svar att den bestämmelse som utredningen föreslår är alltför snävt utformad i förhållande till behovet och vad direktivet tillåter och därför behöver omarbetas. I några svar invänds även mot förslaget att Forskarskattenämnden ska besluta om undantag.

När det gäller förslagen avseende de riktade avdragsbegränsningarna ställer sig de flesta bakom förslaget till EU-anpassning av undantagsregeln och den nya bestämmelsen om konstlade förfaranden. Några reagerar mot bestämmelsen om koncernbidragsspärrade underskott och pekar på de tillämpningssvårigheter den kan befaras medföra. Den mest omfattade kritiken mot denna del av betänkandet gäller dock förvärsregeln, där många anser att de föreslagna förändringarna i skärpande riktning är omotiverat stora. Några svar beklagar att utredningens uppdrag inte omfattat att överväga ett slopande av de riktade reglerna, och ännu fler efterfrågar en grundlig översyn och uppföljning av tillämpningen av de riktade reglerna. I ett remissvar påpekas att förslagen avseende de riktade reglerna

⁸ Remissvaren finns samlade på <https://www.regeringen.se/remisser/2024/06/remiss-sou-202437-forbattrade-ranteavdragsregler-for-foretag/>.

inte bara innebär en anpassning till EU-rätten, utan även en överimplementering av denna i svensk rätt.

Flera remissvar motsätter sig förslaget att finansiera förändringarna genom höjd bolagsskatt.

4 UPPFÖLJNINGEN AV EFFEKTERNA AV REGLERNA OM AVDRAGSBEGRÄNSNING FÖR NEGATIVA RÄNTENETTON

Utredningen har analyserat om reglerna om avdrag för negativa räntenetton uppnår sina syften att öka neutraliteten mellan finansiering med eget respektive lånat kapital och att motverka skatteplanering med ränteavdrag. Man har också bedömt hur avdragsbegränsningen påverkar de svenska företagens konkurrenskraft och intäkterna från bolagsskatten. I korthet är utredningens slutsatser att inget tyder på att reglerna skulle ha haft avsedd effekt på aggregerad nivå eller att de inverkat negativt på de svenska företagens konkurrenskraft och investeringar eller nämnvärt påverkat intäkterna från bolagsskatten.⁹ Det konstateras dock att en anpassning av skuldsättningen skett i de företag som direkt berörs av begränsningen, särskilt i de högbelånade fastighetskoncernerna.

Utvärderingen ger varken stöd för att den generella ränteavdragsbegränsningen på aggregerad nivå skulle ha ökat finansieringen med eget kapital i förhållande till lånefinansiering eller att skatteplaneringen med ränteavdrag skulle ha minskat. För de direkt berörda företagen, särskilt de högbelånade fastighetskoncernerna, kan en anpassning av skuldsättningen till gränobeloppen för ränteavdrag konstateras. Utredningens antagande om avdragsbegränsningens effekter bekräftas därmed endast till viss del.

Såvitt jag kan bedöma finns ingenting att invända mot den metod och det statistiska underlag som utredningen använt vid sin analys. Som man framhåller är slutsatserna något osäkra på grund av de speciella förutsättningar och händelser som präglat den undersökta tidsperioden och som också kan ha påverkat företagets beteende. Det gäller särskilt sänkningen av bolagsskatten, genomförandet av ATAD i resten av unionen, ändringarna av de riktade reglerna, den låga marknadsräntan, pandemin samt att utvärderingen skett relativt kort tid efter införandet av de nya reglerna.

Till dessa förklaringar kan läggas det förhållandet att i vart fall miniminivån enligt BEPS Åtgärd 4 och ATAD artikel 4, till vilken de svenska reg-

⁹ SOU 2024:37 s. 104 ff.

lerna nära ansluter, eventuellt är otillräcklig för att på allvar bryta snedvridningen till förmån för lånefinansiering i företagens faktiska beteende och förhindra skatteplaneringen med ränteavdrag. I båda dessa regelverk är neutralitetsmålet dessutom klart underordnat målet att bekämpa skattebaserodering och vinstflyttning, och i vart fall en avdragsbegränsning motsvarande miniminivån på 30 procent av EBITDA torde i många fall lämna betydande utrymme för skatteplanering med ränteavdrag. Det kan noteras att både Finland och EES-landet Norge valde att sätta gränsen till 25 procent av EBITDA.¹⁰

Mot bakgrund av de mål som angavs för reglerna om avdrag för negativa räntenetton i 2019 års lagstiftning får utredningens slutsatser om reglernas effekter anses vara en besvikelse. Att de svenska företagens konkurrenskraft och investeringar inte verkar ha påverkats negativt framstår i sammanhanget som en klen tröst. Den osäkerhet som är förenad med utredningens slutsatser om avdragsbegränsningens effekter gör dem inte ointressanta, men de bör enligt min mening tolkas med försiktighet och mer betraktas mer som vägledande fingervisningar än som obestridda faktum. En förnyad uppföljning under mer normala förhållanden och vid en tidpunkt då reglerna hunnit ”sätta sig” ordentligt och resultatet av kommissionens uppföljning av ATAD föreligger, framstår som angelägen.

5 RÄNTEDEFINITIONEN OCH BESTÄMMELSERNA OM VALUTASÄKRING

5.1 Allmänt

Utredningen har följt upp och analyserat rättspraxis avseende räntedefinitionen i 24 kap. IL samt även undersökt hur den bristande överensstämmelsen mellan säkringsredovisning i 14 kap. 8 § IL och de redovisningsmässiga reglerna kan åtgärdas.¹¹

Slutsatsen är att det för närvarande inte finns något generellt behov av att förtydliga eller förändra räntedefinitionen, men att det kan bli aktuellt om större tillämpningsproblem skulle visa sig. För att klargöra när inkomster från fordringar som värderas med tillämpning av den så kallade effektivräntemetoden ska redovisas som ränteintäkter enligt 24 kap. IL föreslås att en särskild regel införs. Beträffande säkringsbestämmelsen anser utredningen att det visserligen finns ett behov av att anpassa bestämmelsen,

¹⁰ SOU 2024:37, s. 158 ff.

¹¹ SOU 2024:37, s. 107 ff.

men att detta bör hanteras inom ramen för ett samlat grepp på frågan om beskattning av säkringsarrangemang i ett annat sammanhang. En förtydligande bestämmelse föreslås dock om värdering till balansdagens kurs av derivatinstrument och säkrade poster som ingår i skattemässigt lager av finansiella instrument inte ska hindra att lagret tas upp till anskaffningsvärde.

5.2 Räntedefinitionen

Med tanke på den tid det tar att få fram vägledande praxis, även förhandsbeskedsvägen, kan uppdraget att se över räntedefinitionen tyckas väl ambitiöst. Detta är nu inte utredningens fel och den drar också den kloka slutsatsen att det bästa är vänta med en allmän översyn av räntedefinitionen till dess praxis hunnit utvecklas mer.

Förslaget om att införa en särskild regel för vissa fordringar värderade enligt effektivräntemetoden kan enligt min mening diskuteras från principiell synpunkt. Visserligen finns behov av att få klarhet för att underlätta den praktiska hanteringen, men då förslaget innebär att även amorteringar och avgifter kommer att behandlas som ränteutgifter innebär det ett klart avsteg från kriterierna på vad som utgör ränta så som dessa bedömts i HFD:s praxis. Även om en mer nyanserad och balanserad lösning skulle komplicera systemet är det inte självklart att ett sådant avsteg är motiverat; det presenteras till exempel ingen utredning om hur många företag som berörs.

Att det på grund av HFD:s restriktiva inställning till att besvara frågor av utredningskaraktär inte går att få klarhet förhandsbeskedsvägen känns inte som ett helt övertygande argument. Motsvarande problem existerar även på andra områden. Till exempel övervägdes mig veterligen inga lagstiftningsingripanden under den långa tid då HFD inte besvarade förhandsbesked om 2013 års riktade ränteavdragsbegränsningsregler trots omvittnad osäkerhet för berörda företag och tydliga hanteringsproblem med dialogfrågor hos Skatteverket.

Utredningen bedömer att den föreslagna bestämmelsen går att förena med OECD:s rekommendationer och ATAD, men utvecklar inte detta närmare.¹² Även analysen av förslagets förenlighet med statsstödsreglerna förefaller något grund. Man konstaterar också att man haft begränsad information om hur frågan behandlas i andra länder. Utan att direkt ifrågasätta utredningens slutsatser i dessa avseenden är min uppfattning att

¹² SOU 2024:37, s. 124 f.

dessa aspekter kan behöva utredas ytterligare om man ska gå vidare med förslaget.

5.3 Bestämmelserna om valutasäkring

När det gäller bestämmelserna om valutasäkring är det något förvånande att översynen av säkringsbestämmelserna alls inkluderades i utredningens uppdrag. Det är sant att värderingen av fordringar och skulder kan ha konsekvenser för räntedefinitionen, men problematiken med säkringsarrangemang i redovisningen och vid beskattningen är betydligt mer omfattande och komplex än så. Jag kan inte annat än att instämma i utredningens slutsats att ett helhetsgrepp bör tas på problematiken i ett annat sammanhang och tror dessutom att det brådskar. Den föreslagna förtydligande bestämmelsen framstår i och för sig som motiverad.

6 HANTERINGEN AV RÄNTENETTON – UTJÄMNING INOM KONCERNER OCH ÖVER TID

6.1 Allmänt

Genom det föreslagna systemet med beräkningsenheter ska de nuvarande reglerna om kvittning av positiva och negativa räntenetton samt möjligheten till utjämning av avdragsunderlag med hjälp av koncernbidrag ersättas med en gemensam beräkning av räntenetton och avdragsunderlag för de företag som ingår i enheten.¹³ Ett gemensamt avdragsutrymme ska beräknas på gruppnivå och i princip kunna fördelas fritt inom enheten med den begränsningen att ett företags avdrag inte får överstiga det egna negativa räntenettet. Systemet ska vara obligatoriskt för de företag som uppfyller förutsättningarna för att ingå i en enhet, vilket innebär att de (utan dispens) måste kunna lämna eller ta emot koncernbidrag från varandra. Enligt förslaget ska avdragsbegränsningen tillämpas före avdrag för lämnade koncernbidrag och avdrag för tidigare underskott. De nuvarande spärreglerna vid ägarförändringar – som helt kan utsläcka rätten att utnyttja kvarstående negativa räntenetton – behålls för att förhindra skattebetingsade transaktioner. Dessutom föreslås att den nuvarande sexåriga tidsbegränsningen för rullning av kvarstående negativa räntenetton slopas samtidigt som ett årligt obligatoriskt fastställelseförfarande för sådana netton införs.

¹³ SOU 2024:37, s. 169 ff.

6.2 Förenkling och undvikande av omotiverade effekter

Systemet med beräkningsenheter kommer att göra ett komplicerat regelverk något mindre komplicerat. Det åtgärdar de konstaterade bristerna med omotiverade begränsningseffekter på koncernnivå och koncernbidragens motstridiga användning för utjämning av avdragsunderlag respektive resultat. Att beräkningen av avdragsunderlaget nu kan frikopplas från koncernbidragen och tidigare års underskott är mycket välkommet. En annan positiv sak är att vissa justeringsregler kan avskaffas, bland annat de i efterhand införda komplicerade reglerna om utökat underskottsavdrag. Kravet på koncernbidragsrätt för att ingå i en beräkningsenhet är som utredningen anför följdriktigt med hänsyn den resultatutjämnande effekt som kan följa av den gemensamma beräkningen och kan också avhålla från att företag med negativa räntenetton hålls utanför enheten för att optimera avdragsmöjligheterna. Som jag strax återkommer till kan dock koncernbidragskravet diskuteras från unionsrättslig synpunkt.

6.3 Handelsbolag och kommanditbolag inkluderas inte

Enligt dagens regler omfattas handelsbolagen och kommanditbolagen av ränteavdragsbegränsningen för att förhindra att de utnyttjas för skatteplanering. Av förenklings skull sker beräkningen i handelsbolaget, men kvittning av räntenetton och avdragsunderlag mellan bolaget och dess delägare är inte tillåtet. Inte heller i det förslagna systemet kommer en sådan kvittning vara möjlig då handelsbolag och kommanditbolag inte ska kunna ingå i en beräkningsenhet, trots att utredningen anser att det vore materiellt riktigt att inkludera dem.

Utredningen bedömer att det inte finns någon risk för kringgående om dessa företag lämnas utanför systemet med beräkningsenheter, men anser det svårt att överblicka konsekvenserna i fall de skulle inkluderas.¹⁴ De skäl som utredningen anför till stöd för att inte inkludera dem i systemet – möjligheterna att styra över vilka handelsbolag som ska ingå i enheten genom strategisk avyttring av andelar till utomstående, svårigheterna att utforma reglerna så att de blir förenliga med EU-rättens diskrimineringsförbud och behovet av särskilda regler för att hindra skattearbitrage – ska definitivt inte underskattas. Men frågan är om dessa problem verkligen är så stora att även helägda handelsbolag och kommanditbolag bör lämnas utanför systemet vid en avvägning mot de negativa konsekvenser detta

14 SOU 2024:37 s. 177 ff.

har i form av bristande neutralitet och asymmetri för verksamheter som bedrivs i denna företagsform, framför allt inom fastighetssektorn.¹⁵ En fördjupad konsekvensanalys kan här behöva göras. Ytterligare en aspekt är om unionsrättens likabehandlingsprincip kräver att denna företagskategori inkluderas. Som utredningen konstaterar ligger emellertid handelsbolagens skattesituation utanför utredningsuppdraget.

6.4 Särskilt om koncernbidragskravet från EU-rättslig synpunkt

6.4.1 Allmänt

Enligt utredningens bedömning är det föreslagna systemet och koncernbidragskravet förenligt både med ATAD och primärrätten.¹⁶ Trots avsaknaden av ett enhetligt begrepp för företagsgrupper i svensk rätt bedöms företagen i en beräkningsenhet kunna utgöra en företagsgrupp av det slag som avses i ATAD artikel 4.1, och systemet motsvara en sådan utjämning mellan företag som sker mer eller mindre automatiskt i medlemsstater som tillämpar fullständig konsolidering av resultatet inom skattegrupper. Med hänvisning till att förslaget bygger på bestämmelserna i ATAD, och att direktiv kan presumeras vara förenliga med primärrätten, bedöms det även vara förenligt med primärrätten.

6.4.2 Prövning både mot ATAD och primärrätten

ATAD avser den direkta företagsbeskattningen, ett område som inte är föremål för full harmonisering inom unionen, och är dessutom ett minimidirektiv som endast föreskriver en minsta skyddsnivå och inte syftar till fullharmonisering. Det bör därmed inte råda någon tvekan om att det föreslagna systemet och koncernbidragskravet kan prövas både mot ATAD och primärrätten (i första hand etableringsfriheten).

Det är för närvarande delvis oklart hur bestämmelserna i ATAD förhåller sig till EU-domstolens praxis avseende tillämpningen av de grundläggande friheterna på skatteområdet.¹⁷ Mot den bakgrunden kan en distinktion göras mellan nationell lagstiftning som endast genomför den minsta skyddsnivån i ATAD (med utnyttjande av de valmöjligheter som detta erbjuder) och na-

¹⁵ Se expertyttranden, SOU 2024:37 s. 502 f. och s. 508 f.

¹⁶ SOU 2024:37 s. 175 ff.

¹⁷ Schön, *Interpreting European Law in the Light of the OECD G20 Base erosion and Profit Shifting Action Plan*, Bulletin for International Taxation, 2020 s. 299 ff.

tionell lagstiftning som går längre än denna nivå och därigenom eventuellt kommer i konflikt med friheterna.

Även om en prövning i princip kan ske mot primärrätten kan det ifrågasättas om EU-domstolen – mot bakgrund av att direktiv generellt presumeras vara förenliga med primärrätten - verkligen skulle underkänna en nationell regel som *endast genomför den minsta skyddsnivån*, även om denna nivå skulle innebära exempelvis indirekt diskriminering i strid med etableringsfriheten enligt rådande praxis.¹⁸ Däremot kan nationell lagstiftning som *går längre än skyddsnivån* komma att underkännas. En annan sak är att ett direktivs primärrättsliga laglighet kan ifrågasättas, till exempel om det baseras på en felaktig rättslig grund.

6.4.3 Koncernbidragskravets förenlighet med EU-rätten

Av ATAD artikel 4.1 framgår att medlemsstaterna vid tillämpningen av artikel 4 får som en skattskyldig betrakta a) ett subjekt som får eller måste tillämpa reglerna på en företagsgrupps vägnar, och b) ett subjekt i en företagsgrupp som inte konsoliderar sina medlemmars resultat för skatteändamål. Under sådana omständigheter får överstigande lånekostnader och EBITDA beräknas på gruppnivå och omfatta alla gruppmedlemmars resultat. I bägge fallen avses företagsgrupper definierade enligt nationell skatterätt. I ingressen uttalas att om en företagsgrupp omfattar mer än ett subjekt i en medlemsstat kan övervägas den övergripande ställningen för företagens samtliga subjekt i samma stat, inbegripet ett system med separat beskattning men som möjliggör överföring av vinster eller räntekapaciteten mellan olika subjekt i företagsgruppen.¹⁹

Enligt min uppfattning kan det hävdas att kravet på koncernbidragsrätt i det föreslagna systemet medför en olikbehandling som i gränsöverskridande situationer kan inverka negativt på möjligheterna att utöva etableringsfriheten. Det kan diskuteras om kravet går att förena med EU-domstolens praxis.

Det är för närvarande något oklart om artikel 4.1 i sig är förenlig med EU-domstolens praxis liksom vilken räckvidd som bestämmelsen har. Enligt min uppfattning talar dock mycket för att utredningens bedömning att det föreslagna systemet kan inordnas under bestämmelsen är riktig och att

18 Jfr Smit i *Terra/Wattel – European Tax Law*, Wattel, Marres & Vermeulen (eds.), 7:e uppl., Wolters Kluwer 2019, s. 494 f.

19 ATAD 1, skäl 7.

det således är förenligt med direktivet. Det gäller även bedömningen att det inte kan krävas ömsesidig koncernbidragsrätt.

Vad beträffar förenligheten med primärrätten är förhållandet mellan ATAD och fördragsfriheterna som nämnts i viss mån oklart. Som utredningen anför presumeras direktiv vara förenliga med primärrätten. Att EU-domstolen skulle underkänna en nationell bestämmelse som endast genomför miniminivån i ATAD ter sig som ovan berörts inte särskilt sannolikt. Om koncernbidragskravet emellertid kan anses avvika från miniminivån i inskränkande riktning uppkommer frågan om den inskränkande olikbehandling som följer av kravet kan rättfärdigas, och om det i så fall kan anses ändamålsenligt och proportionerligt.

En parallell till *Lexel* ligger här nära till hands, där det dock var fråga om riktade regler utan förebild i direktivets regler om generell ränteadragsbegränsning. Av större principiellt intresse är då EFTA-domstolens dom i *PRA Group Europe AS*, där norska regler för generell ränteadragsbegränsning i kombination med inhemska koncernbidragsregler ansågs inskränka etableringsfriheten. De norska reglerna var inte helt identiska med ATAD artikel 4, men hade stora likheter med dessa. Utredningen uppmärksammar avgörandet och konstaterar att det kan diskuteras om koncernutjämnning av räntenetton som involverar koncernbidragssystemet är förenlig med EU-rätten.²⁰ Med hänvisning till att domen endast är rådgivande, dess status är föremål för prövning i norska domstolar samt att de norska reglerna avsåg enbart koncerninterna lån och inte hade sin grund i ATAD, anser man att några långtgående slutsatser inte bör dras av avgörandet.²¹ Frågan diskuteras inte vidare.

Här kan också erinras om regeringens försvar i förarbetena till nuvarande regler av kravet i 24 kap. 29 § IL på koncernbidragsrätt för kvittning av positivt och negativt räntenetto.²² Regeringen medgav där att kravet skulle kunna avhålla moderföretag i Sverige från att etablera dotterföretag i utlandet och därmed utgöra en inskränkning i etableringsfriheten, men ansåg att denna kunde rättfärdigas som en åtgärd för att upprätthålla en väl avvägd fördelning av beskattningsrätten mellan medlemsstaterna och för att motverka risken för att negativa räntenetton i utländska dotterföretag beaktas två gånger. Detta var dock före *Lexel*, där ju fördelningen av be-

20 SOU 2024:37 s. 162 ff. och 175 ff. Mål E-3/21 *PRA Group Europe AS*.

21 SOU 2024:37 s. 176 not. 15.

22 Prop. 2017/18:245 s. 139.

skattningsrätten inte accepterades som rättfärdigandegrund. Den generella avdragsbegränsningen för negativa räntenetton har dock delvis andra syften än den riktade begränsningsregel som prövades i det målet.²³

Jag kan hålla med utredningen om att EFTA-domstolens avgörande bör tolkas med försiktighet, men anser ändå att koncernbidragskravets förenlighet med etableringsfriheten hade förtjänat en djupare analys än den som framgår av betänkandet; nu redovisas utredningens slutsats helt kort i en not. Det kan noteras att det nationella målet slutligen avgjordes av Høyesterett i juni 2024 som gjorde samma bedömning som EFTA-domstolen. ATAD ansågs inte kunna förändra bedömningen.²⁴ Rättsläget framstår som osäkert.

Om koncernbidragskravet skulle visa sig vara ett problem kunde en möjlig lösning vara att komplettera förslaget med en motsvarighet till den undantagsregel för faktisk och fiktiv koncernbidragsrätt som föreslås för de riktade reglerna. Möjligen är det också något lättare att rättfärdiga en frihetsinskränkning vid tillämpningen av den direktivbaserade generella ränteavdragsbegränsningen än vad som är fallet med de riktade begränsningarna. Detta är dock något som kan behöva besvaras i ett förhandsavgörande från EU-domstolen.

Det kan också noteras att ytterligare utredning kan behövas av om det är förenligt med ATAD att utforma koncernbidragskravet så att dispensfallen exkluderas.²⁵

6.5 Oförändrade spärregler

Att behålla spärreglerna för ägarförändringar oförändrade kan vara motiverat för att förhindra skattebetingade transaktioner med kvarstående negativa räntenetton. Det är oklart hur stort behovet är av sådana regler, men som utredningen noterar torde behovet öka om systemet med beräkningsenheter införs och tidsbegränsningen för att rulla negativa netton framåt slopas. Vad som kan diskuteras är enligt min mening den när-

23 Eventuellt kan det även bli aktuellt att pröva bestämmelsen mot rätten till fria kapitalrörelser, då tillämpningen av avdragsbegränsningen inte förutsätter att det föreligger en intressegemenskap. Även om koncernbidragsrätt som regel är liktydigt med intressegemenskap behöver så inte alltid vara fallet då rätten till koncernbidrag grundas på innehav kapital och inte på röster. En tänkbar, om än ovanlig, situation skulle kunna vara vid differentierad rösträtt.

24 Dom 26 juni 2024 HR-2024-1168-A (sak nr 23-155251SIV-HRET) Staten mot PRA Groupe Europe AS.

25 Skatteverkets remissvar 2024-10-14, s. 8.

mast drakoniska effekten att räntenettet alltid faller bort i sin helhet, vilket skiljer sig från effekterna av beloppsspärren och koncernbidragsspärren vid underskottsavdrag. Behovet och utformningen av spärreglerna måste vägas mot denna effekt i form som kan försvåra omstruktureringar och företagsöverlåtelser, även om undantaget för ägarförändringar i koncern kommer att finnas kvar. Frågan kan lämpligen följas upp av Skatteverket och utredas vidare i samband med en heltäckande översyn av spärreglerna för underskottsavdrag i 40 kap. IL.

6.6 Evig rullning och obligatoriskt fastställelseförfarande

Även förslaget att slopa tidsgränsen för rullning av kvarstående negativa räntenetton är välkommet. Det överensstämmer med vad som är tillåtet enligt direktivet och vad som gäller i de flesta andra jämförbara medlemsstater. Att denna lösning inte valdes redan i 2019 års lagstiftning torde främst förklaras av bristen på tid och resurser. Inget av de skäl mot att tillåta evig rullning som utredningen identifierar har enligt min mening någon större bärkraft. Att fastställa de räntenetton som ska få rullas redan vid uppkomsten är nödvändigt om kontrollen av rätten till avdrag ska kunna upprätthållas, trots att det är osäkert om alla fastställda netton verkligen kommer att utnyttjas.

6.7 Bör gruppregler övervägas på nytt?

Ett alternativ till det föreslagna systemet med beräkningsenheter skulle eventuellt kunna vara de gruppregler som får införas enligt ATAD artikel 4.5 och som baseras på förhållandet mellan eget kapital och totala tillgångar respektive mellan EBITDA och externa räntekostnader i företagsgruppen. Vid tillkomsten av 2019 års regler framfördes önskemål om sådana regler från flera tunga remissinstanser.²⁶ Regeringen valde emellertid att avstå med hänvisning till den generella skuldsättningen i bolagssektorn, skyddet för bolagsskattebasen, tillämpningssvårigheter vid fastställandet av gemensamt avdragsunderlag för koncerner samt behovet att även göra undantag för fristående företag. Det har inte ingått i utredningens uppdrag att överväga införandet av gruppregler. I betänkandet konstateras dock att det av kommissionens interimrapport från år 2020 om genomförandet av ATAD framgår att åtta medlemsstater infört gruppregler avseende eget kapital och sex medlemsstater gruppregler avseende

²⁶ Prop. 2017/18:245 s. 109. Se även s. 152 och s. 155 ff.

EBITDA/externa räntekostnader. Det noteras också att sådana regler finns i Finland och Irland. Enligt min mening finns det anledning att åter överväga införandet av gruppregler med hänsyn till de svenska koncernernas internationella konkurrenskraft samt de unionsrättsliga oklarheter som är förknippade med koncernbidragskravet. Detta kan lämpligen ske när resultatet av kommissionens nya utvärdering av ATAD föreligger.

7 FÖRENKLINGSREGELN

Utredningen föreslår att förenklingsregeln anpassas till det föreslagna systemet med beräkningsenheter genom att tröskelbeloppet höjs från nuvarande fem miljoner kronor till 25 miljoner kronor. På motsvarande sätt som enligt dagens regler ska den förhöjda beloppsgränsen tillämpas på alla företag som ingår i samma intressegemenskap (beräkningsenhet). Som en konsekvens av att det inte ska vara möjligt för företag som ingår i en beräkningsenhet att välja om man vill ingå i den gemensamma beräkningen måste samtliga företag tillämpa antingen huvudregeln eller förenklingsregeln.

Om förslaget att höja beloppsgränsen kan egentligen bara sägas – bättre sent än aldrig. Att den nuvarande beloppsgränsen på fem miljoner kronor är obehövt låg var tydligt redan när den infördes genom 2019 års lagstiftning (även om det ursprungliga förslaget faktiskt var så lågt som 100 000 kronor). Det är inte räntekostnader av denna storlek som är problemet vid skatteundandragande med hjälp av ränteavdrag. En internationell jämförelse talar också sitt tydliga språk; de allra flesta av unionens medlemsstater har valt det maximala tröskelbelopp som direktivet tillåter, dvs. 3 miljoner euro. En angelägen och klok förändring som till en överkomlig kostnad torde underlätta framför allt för de mindre företagen men även för Skatteverket. Möjligen kan invändas att det förhöjda tröskelbeloppet i viss mån motverkar syftet att förbättra neutraliteten mellan finansiering med eget respektive främmande kapital.

Kravet på att samma regel måste tillämpas för alla företag i samma intressegemenskap (beräkningsenhet) är en förändring i förhållande till nuvarande regler. Det innebär i viss mån sämre flexibilitet, men torde vara nödvändigt om systemet med beräkningsenheter ska kunna genomföras.

8 INFRASTRUKTURUNDANTAGET

8.1 Allmänt

Utredningen anser att möjligheten enligt ATAD artikel 4.4b att göra undantag från den generella avdragsbegränsningen för vissa offentliga infrastrukturprojekt inte bör utnyttjas i den svenska lagstiftningen. Man hänvisar till att det inte finns något egentligt behov av ett sådant undantag och att detta skulle innebära försämrad neutraliteten i skattesystemet, kräva komplicerade regler och öka risken för skattearbitrage. Vidare anförts att endast ett begränsat antal företag skulle ha nytta av undantaget och att det är oklart hur effektivt detta skulle gynna sådana investeringar. I enlighet med utredningsdirektiven lämnas ändå ett förslag till en särskild undantagsbestämmelse.

8.2 Behovet av en undantagsbestämmelse

Att det föreligger ett stort behov av investeringar i infrastruktur i Sverige torde vara uppenbart. Utredningens argument mot att införa ett undantag för vissa infrastrukturprojekt är dock enligt min mening inte helt övertygande. Resonemanget om det ringa behovet av ett undantag kan förefalla bestickande, men står i motsättning till de önskemål som framfördes från berörda aktörer i samband med tillkomsten av 2019 års lagstiftning.²⁷ Att döma av de lämnade remissynpunkterna, där en rad instanser påtalat behovet av en möjlighet till undantag i svensk rätt, kvarstår dessa önskemål.

Att ett undantag kan försämra neutraliteten i stort och komplicera systemet och dess tillämpning ligger i sakens natur. Samtidigt är detta en valmöjlighet som erbjuds av ATAD, och som uppenbarligen ansetts värdefull av den klara majoritet bestående av 19 medlemsstater som – om än med något olika utformning i den nationella lagstiftningen – valt att utnyttja det. Mot den bakgrunden bör inte heller signalvärdet av ett undantag för infrastrukturprojekt i det svenska skattesystemet underskattas. Risken för skattearbitrage bör kunna hanteras om undantaget som det föreslås utformas så att det inte omfattar interna lån.

8.3 Statsstödsfrågan

Enligt utredningens bedömning är det föreslagna undantaget förenligt med statsstödsreglerna i EU-rätten genom att det utformats så att selektivitetskriteriet i dessa regler inte är uppfyllt. Det saknas utrymme i denna

²⁷ SOU 2024:37 s. 244 ff.

artikel för att närmare diskutera utredningens analys och slutsatser i detta avseende. Resonemanget förefaller övertygande, men den nyligen meddelade *Apple-domen* visar att bedömningen av just selektivitetskriteriet kan bjuda på överraskningar.²⁸ Det avgörandet gällde visserligen en helt annan fråga, men aktualiserade samma analysmetod som utredningen använder sig av. Generellt torde dock acceptansen vara större när det som här är fråga om en direktivbaserad bestämmelse.

8.4 Den föreslagna bestämmelsen

Som utredningen konstaterar ger ATAD, liksom rekommendationen för BEPS Åtgärd 4, begränsad vägledning när det gäller utformningen av undantagsbestämmelsen och innebörden av olika begrepp i denna. Den föreslagna utformningen av bestämmelsen, där de flesta kraven för undantag framgår uttryckligen av lagtexten kompletterat med exempel i förarbetena, framstår enligt min mening som välavvägd. De negativa effekterna i neutralitetshänseende som undantaget innebär dämpas av att det inte begränsats till vissa former av infrastruktur och företag. Att undantag inte ska kunna medges för ränteutgifter på interna lån, liksom att blandad verksamhet och finansiering i princip inte ska vara tillåten, torde väsentligt minska risken för att undantaget ska utnyttjas för skatteplanering.²⁹ Det föreslagna förfarandet med obligatorisk förhandsprövning hos Forskarskattenämnden för att få tillämpa undantaget kan som framkommit vid remissbehandlingen möjligen vara något kontroversiellt, men framstår enligt min mening som ändamålsenligt och ägnat att säkerställa en kvalificerad bedömning.

9 EU-ANPASSNINGEN AV DE RIKTADE REGLERNA

9.1 Allmänt

Frågan om de riktade begränsningsreglernas förenlighet med unionsrätten kan beskrivas som något av en *neverending story* som pågått alltsedan den första versionen av reglerna infördes 2009. Den har bedömts i åtskilliga förhandsbesked och domstolsavgöranden samt även varit föremål för ett långdraget överträdelseförfarande. Den har dessutom lämnat avtryck

²⁸ C-465/20 P, *Kommissionen mot Irland med flera*, EU:C:2024:724, punkt 4 b.

²⁹ Att skatteplanering med ränteavdrag på internlån kan förekomma vid offentliga infrastrukturprojekt illustreras av exempelvis Kammarrätten i Stockholms dom den 8 mars 2019, mål nr 7748-17 (OPS-projektet Nya Karolinska).

på andra rättsområden.³⁰ Efter utgången i *Lexel* år 2021 såg det ett tag ut som om vägs ände var nådd, men sista ordet var inte sagt. I förhandsavgörandet C-585/22 X BV som avgjordes av EU-domstolen den 4 oktober 2024 nyanserades rättsläget ytterligare.³¹

Målet rör den fråga som inte besvarades riktigt klart i *Lexel*, nämligen huruvida en lånetransaktion som sker på marknadsmässiga villkor någonsin kan utgöra ett sådant ”rent konstlat upplägg” som i EU-domstolens praxis ansetts kunna motivera inskränkningar i etableringsfriheten och, i så fall, om även belopp som motsvarar marknadsmässig ränta kan bli föremål för begränsning. Frågan ställdes inte på sin spets i *Lexel* eftersom det, när de prövade rättfärdigandegrunderna inte ansågs tillämpliga, aldrig blev aktuellt med någon proportionalitetsbedömning. Dock gjorde domstolen vissa uttalanden som kunde tolkas som att en transaktion på marknadsmässiga villkor aldrig kan utgöra ett konstlat upplägg i den aktuella bemärkelsen och att avdrag endast kan vägras för ränta som överstiger armlängdsmässig ränta.

Utredningen noterar det då alltjämt pågående målet och generaladvokatens yttrande, dock utan att det diskuteras vidare.³² Det saknas här utrymme för en fullständig analys av förhandsavgörandet. Även om det innebär en viss utvikning finns emellertid anledning att i detta sammanhang relativt utförligt belysa avgörandet och dess betydelse för utformningen och tillämpningen av den svenska lagstiftningen.

9.2 X BV – betydelsen av marknadsmässiga villkor

Målet gäller nederländska skatteregler som kunde begränsa rätten till ränteavdrag på interna lån avseende förvärv av andelar eller kapitalökningar.³³ Enligt dessa regler medgavs inte avdrag för ränta på interna skulder bland annat när skulden hade samband med förvärv av andelar i ett företag som efter förvärvet ingick i samma intressegemenskap som den skattskyldige. Avdragsrätten begränsades för räntan i dess helhet, även beträffande sådan ränta som motsvarade den som självständiga företag skulle

30 I Svea Hovrätts dom den 15 juni 2023, mål nr T 9992-21, bifölls inte talan om skadeståndsansvar för svenska staten med avseende på 2009 års reglers påstådda oförenlighet med etableringsfriheten. HD beslutade den 7 maj 2024 att inte meddela prövningstillstånd.

31 C-585/22 X BV mot Staatssecretaris van Financiën, EU:C:2024:822.

32 SOU 2024:37, s. 365.

33 Artikel 10 a i 1969 års lag om bolagsskatt. För övrigt samma bestämmelse som underkändes i C-398/16 X och X, EU:C:2018:110.

ha avtalat. Såväl interna som externa förvärv omfattades. Räntan fick dock dras av om den skattskyldige kunde visa att skulden och de rättshandlingar som var knutna till denna till övervägande del grundats på ekonomiska överväganden, alternativt att räntan var föremål för skälig beskattning hos mottagaren (minst 10 procent enligt nederländska regler). Syftet med avdragsbegränsningen var att förhindra att det nederländska beskattningsunderlaget urholkades genom rent konstlade upplägg med interna skulder som uppkommit på ett godtyckligt sätt och utan företagsekonomiska skäl.

Det nederländska företaget X BV ingick i samma intressegemenskap som företagen A och B som båda var hemmahörande i Belgien. X BV hade förvärvat aktiemajoriteteten i det nederländska företaget F från en extern part. Förvärvet finansierades med lån från det närstående belgiska företaget C, som finansierade utlåningen med kapital som kort dessförinnan hade erhållits från A. C var ett så kallat *coordination centre* som omfattades av speciella förmånliga skatteregler i Belgien, vilka innebar att räntan inte blev föremål för någon egentlig beskattning. Samma år köpte A resterande andelar i F med hjälp av lån C, som även det finansierades med medel som erhållits som kapitaltillskott från A.

Såväl de nederländska skattemyndigheterna som underinstansen vägrade X BV avdrag för ränteutgifterna. Bolaget överklagade till *Hoge Raad der Nederlanden* som fann rättsläget oklart. Enligt domstolen kunde *Lexel* inte tolkas så att det förhållandet att en viss transaktion uppkommit på marknadsmässiga villkor per definition innebär att denna inte utgör ett rent konstlat upplägg. Samtidigt fann man stöd för motsatt bedömning både i doktrinen och i *Lexel* där det uttalats att undantaget från tioprocentsregeln kan omfatta transaktioner som genomförs på marknadsmässiga villkor och som *följaktligen (min kurs.)* inte utgör rent konstlade eller fiktiva upplägg i syfte att undvika den skatt som normalt ska betalas på vinst som genererats i verksamhet som bedrivs i landet.³⁴

Tre tolkningsfrågor hänsköts till EU-domstolen.³⁵ Den första frågan gällde om etableringsfriheten, friheten att tillhandahålla tjänster eller den fria rörligheten för kapital utgjorde hinder för en nationell lagstiftning som den nederländska oberoende av huruvida det berörda skuldförhål-

34 C-484/19 *Lexel*, EU:C:2021:34, punkt 56. Se även punkt 51 med hänvisning till C-524/04 *Thin Cap*, EU:C:2007:161, punkt 83.

35 Begäran om förhandsavgörande framställd av Hoge Raad den Nederlanden (Nederländerna) den 7 september 2022.

landet uppkommit på marknadsmässiga villkor. Den andra frågan handlade om huruvida dessa friheter hindrade att ränteavdraget vägrades i sin helhet även om räntan i sig inte överstiger det belopp som skulle ha avtalats mellan självständiga företag. Den tredje frågan var om svaret påverkades av om det berörda företaget före förvärvet eller kapitalökningen ingick i samma intressegemenskap som den skattskyldige.

EU-domstolen, som besvarade frågorna gemensamt, ansåg att prövningen uteslutande skulle ske mot etableringsfriheten och att kravet på skälig beskattning, även om det formellt var tillämpligt utan åtskillnad, endast påverkade gränsöverskridande situationer och därför innebar olikbehandling som kunde påverka utövandet av etableringsfriheten.³⁶ Objektivt jämförbara situationer bedömdes föreligga. Enligt domstolen kunde olikbehandlingen motiveras med behovet att bekämpa skatteundandragande och skatteflykt. Med åberopande av *X och X* påpekades att målet för den nederländska lagstiftningen var att bekämpa skatteundandragande och skatteflykt genom konstlade förfaranden.³⁷ Det ansågs inte spela någon roll om det förvärvade företaget redan var närstående till den skattskyldige eller blev det genom förvärvet.

Angående betydelsen av marknadsmässiga villkor utmynnade domstolens resonemang i att det av uttalandena i *Lexel* inte går att dra slutsatsen att den omständigheten att lånevillkoren motsvarar dem som sinsemellan oberoende företag skulle ha avtalat per definition innebär att det inte är fråga om ett konstlat upplägg.³⁸ Med hänvisning till *Thin Cap*, samt till den unionsrättsliga missbruksprincipen, slogs fast att prövningen av om kravet på marknadsmässiga villkor är uppfyllt inte endast ska avse bestämmelserna i låneavtalet om lånebelopp och räntesats, utan även den ekonomiska grunden för lånet och därmed sammanhängande rättshandlingarna.³⁹

När det gäller betydelsen av *Lexel* konstaterades att det fanns avsevärda skillnader mellan den svenska och den nederländska lagstiftningen, framför allt genom att den förstnämnda inte specifikt syftade till att bekämpa rent konstlade upplägg utan även kunde omfatta transaktioner genomförda på marknadsmässiga villkor utan att ingå i sådana upplägg. Det noterades att den ekonomiska sundheten hos lånet och de därmed sam-

36 C-585/22 *X BV*, EU:C:2024:822, punkt 51.

37 C-398/16 och C-399/16, *X och X*, EU:C:2018:110.

38 C-585/22 *X BV*, EU:C:2024:822, punkt 73.

39 C-585/22 *X BV*, EU:C:2024:822, punkt 75–77.

manhängande rättshandlingarna varken ifrågasattes eller undersöktes i det målet.⁴⁰

EU-domstolen fann att etableringsfriheten inte utgör hinder för en lagstiftning som den nederländska enligt vilken ränteavdrag vägras helt avseende en skuld som utgör ett rent konstlat arrangemang eller del av ett sådant, även om villkoren i låneavtalet motsvarar marknadsmässiga villkor och räntebeloppet inte överstiger det belopp som skulle ha avtalats mellan oberoende parter. Sålunda ansågs det vara i överensstämmelse med proportionalitetsprincipen att helt vägra avdrag om det vid en sådan helhetsbedömning står klart att lånet aldrig skulle ha tagits upp mellan oberoende parter så att någon skattefördel då aldrig hade existerat. Att medge avdrag för någon del av räntan i ett sådant fall bedömdes vara inkonsekvent.⁴¹

Däremot ansågs det gå utöver målen för vad som är nödvändigt för att motverka rent konstlade upplägg att neka avdrag när det konstlade endast ligger i att en osedvanligt hög ränta tas ut på ett koncerninternt lån som i övrigt är ekonomiskt förankrat. I det fallet ansågs hänsynen till proportionalitetsprincipen kräva att korrigeringen endast avser del av räntan som överstiger normal marknadsränta.⁴²

Mot den bakgrunden fann domstolen den nederländska avdragsbegränsningen både ändamålsenlig och proportionerlig.

I sitt förslag till avgörande ifrågasatte generaladvokat *Emiliou* EU-domstolens uttalande i *Lexel* att transaktioner som genomförs på marknadsmässiga villkor ”följaktligen” inte utgör sådana rent konstlade eller fiktiva upplägg som kan rättfärdiga inskränkande nationell lagstiftning med behovet att bekämpa skatteundandragande och skatteflykt.⁴³ Han ansåg att domen var klar i detta avseende och anmodade därför EU-domstolen att ompröva sin ansats och fästa avseende vid syftet med lånet i stället för vid villkoren för detta. I annat fall skulle principen om marknadsmässighet kunna bli en oönskad *safe harbour* för multinationella koncerner som förhindrar effektiva åtgärder mot skatteflykt. Generaladvokaten hänvisade dessutom till ATAD och den allmänna missbruksregeln i direktivets artikel 6. Liksom sedermera EU-domstolen gjorde han dock skillnad mellan kommersiellt motiverade lån med avvikande räntevillkor (för

40 C-585/22 X BV, EU:C:2024:822, punkt 83.

41 C-585/22 X BV, EU:C:2024:822, punkt 88.

42 C-585/22 X BV, EU:C:2024:822, punkt 87.

43 Förslag till avgörande av generaladvokat Nicholas Emiliou fördraget den 14 mars 2024, mål C-585/22 X BV mot Staatssecretaris van Financiën, EU:C:2024:238, punkt 64–71.

vilka endast över gängse marknadsnivå kunde vägras) och lån utan kommersiellt motiv som över huvud taget inte hade tagits upp bortsett från ränteavdraget (för vilka hela ränteavdraget kunde vägras).

Genom *X BV* har klargjorts att även armlängdsränta kan begränsas när skulden vid en helhetsbedömning utgör ett konstlat arrangemang eller del av ett sådant. Marknadsmässiga villkor garanterar med andra ord inte att transaktionen är skyddad av unionsrätten.

Vilken betydelse har då förhandsavgörandet för svensk del? Enligt min mening bör det uppfattas som ett förtydligande snarare än en ändring av praxis.⁴⁴ Det torde inte förändra förutsättningarna för att tillämpa rättfärdigande grunden bekämpande av skatteundandragande; fortfarande måste visas att detta är det specifika ändamålet med den inskränkande nationella lagstiftningen om grunden ska kunna återopas. Det bör i princip inte heller påverka värdet av efterföljande praxis från HFD avseende 2019 års riktade regler (även om det i dessa fall inte gjordes gällande att det var fråga om konstlade transaktioner).⁴⁵ Eventuellt ger det Skatteverket bättre förutsättningar att ifrågasätta ränteupplägg när det inte längre räcker med att bara hänvisa till att lånevillkoren är marknadsmässiga. Enligt min bedömning bör utgången i *X BV* inte förändra förutsättningarna för utredningens förslag om EU-anpassning av de riktade reglerna, se vidare avsnitt 9.7 om den föreslagna bestämmelsen om konstlade förfaranden.

Ytterligare en intressant aspekt på målet är EU-domstolens bedömning att beskattningskravet i den nederländska lagstiftningen, vilket torde ha varit förebilden till det hypotetiska beskattningskravet i tioprocentregeln i

44 Generaladvokaten ansåg, med hänvisning till det på stor avdelning avgjorda *C-135/17 X-GmbH* EU:C:2019:136, att *Lexel* inte återspeglade det i praxis använda synsättet på begreppen "rent konstlat upplägg" och "rättsmissbruk" både före och efter den sistnämnda domen. Han menade att *Lexel* implicit redan hade förkastats i detta avseende, och att det därför saknades behov av att avgöra det förevarande målet på stor avdelning. Se yttrandet, not 43. EU-domstolen såg uppenbarligen inte heller något sådant behov.

45 Möjligen skulle slutsatsen i HFD 2021 ref. 68 att resonemanget i *Lexel* är överförbart på undantaget för missbrukssituationer i 2019 års regler behöva nyanseras en smula. Bland annat uttalade HFD (punkt 32) att "(ä)ven om tillämpningsområdet för den nuvarande undantagsregeln har begränsats till fall där skattemotivet är det helt dominerande så är alltså inte heller denna regel begränsad till att träffa rent konstlade eller fiktiva upplägg och den omfattar fortfarande transaktioner som genomförs på marknadsmässiga villkor". HFD kan få anledning att nyansera sin bedömning i det överklagade förhandsbeskedärendet 44-24/D, meddelat den 12 november 2024. Skatterättsnämnden fann där, utan att *X BV* berördes, att skuldförhållandet i fråga inte kunde anses utgöra ett sådant rent missbruksfall som lagstiftningen avser att förhindra mot bakgrund av räntan på lånet förutsattes vara marknadsmässig och beskattas hos mottagaren.

2009 och 2013 års regler, innebar olikbehandling trots att reglerna formellt inte gjorde skillnad mellan inhemska och gränsöverskridande situationer. Även om X BV förvisso inte gällde den svenska utan den nederländska lagstiftningen ger likheterna dem emellan enligt min mening ändå starkt stöd för uppfattningen att HFD:s motsatta slutsats avseende tioprocentsregeln i 2009 års regler i HFD 2011 ref. 90 inte var korrekt, vilket eventuellt kan få rättsliga följdverkningar.⁴⁶

Betydelsen av ATAD påtalades av generaladvokaten, men berörs över huvud taget inte av EU-domstolen. Allmänt sett föreligger i en del avseenden en motsättning mellan å ena sidan ATAD (och vissa andra BEPS-relaterade direktiv) och å andra sidan EU-domstolens praxis om konstlade transaktioner. Sålunda kan flera av direktivets åtgärder bli tillämpliga i situationer som enligt domstolens hittillsvarande praxis inte kan betecknas som konstlade. Tydligast kommer detta till uttryck i den allmänna regeln mot missbruk i ATAD artikel 6, men även bestämmelserna om hybrida mismatchningar och generell ränteavdragsbegränsning kan diskuteras i detta avseende. Om ATAD tidsmässigt hade varit tillämpligt i målet, hade det sannolikt behövt kommenteras av domstolen.

En mer generell fråga är hur EU-domstolens praxis och *rule of reason*-doktrinen kan tänkas utveckla sig i den rättsliga miljö där BEPS-åtgärderna genomförts i medlemsstaterna genom implementering av ATAD och annan unionslagstiftning. Även om den nämnda motsättningen inte ska överdrivas är den knappast hållbar på sikt; sålunda existerar det endast en missbruksprincip i unionsrätten. Kanske går motsättningen att överbrygga tolkningsvägen, kanske inte. Möjligen förebådar X BV en vindkantring i EU-domstolens praxis i riktning mot att i högre grad än tidigare ta intryck av det internationella arbetet mot skatteundandragande. Andra avgöranden som kan peka i denna riktning är de så kallade *Danska målen* och *X-GmbH*.⁴⁷

⁴⁶ Bland annat grundade Svea Hovrätt i skadeståndsmålet T-9992-21, s. 8 ff. sin slutsats, att det inte kunde slås fast att tioprocentsregeln i 2009 års riktade regler utgjorde en inskränkning i etableringsfriheten, på bedömningen i HFD 2011 ref. 90 II – V att den vägrade avdragsrätten inte innebar en olikbehandling av jämförbara situationer utan var en effekt av olikheter i de berörda ländernas skatteregler. HD gav som nämnts inte prövningstillstånd, och möjligen skulle det kunna bli aktuellt med resning.

⁴⁷ Förenade målen C-115/16 *N Luxembourg 1*, C-118/16 *X Denmark*, C-119/16 *C Denmark I* och C-299/16 *Z Denmark*, EU:C:2019:134 respektive förenade målen C-116/16 *T Denmark* och C-117/16 *Y Denmark*, EU:C:2019:135; C-135/17 *X-GmbH*, EU:C:2019:136. Se även Schön,

Såvitt jag kan bedöma saknas dock för närvarande klart stöd för en sådan slutsats. Det finns dock anledning att tro att förhållandet mellan den BEPS-relaterade unionslagstiftningen och EU-domstolens praxis tids nog kommer att behöva klargöras av domstolen.

9.3 Översiktligt om förslagen

Utredningen har valt att anpassa de riktade reglerna genom att eliminera det element som visat sig vara oförenligt med etableringsfriheten, nämligen betydelsen av koncernbidragsrätt. Därutöver har begränsningen skärpts i några avseenden. Sammantaget innebär förslagen följande.

Som *huvudregel* ska gälla rätt till avdrag för ränteutgifter på skulder inom en intressegemenskap om det företag inom denna som faktiskt har rätt till räntan uppfyller något av kraven avseende hemvist inom EES, kvalificerat skatteavtal eller det hypotetiska kravet på minst 10 procents beskattning av räntan. Från huvudregeln ska kunna göras *undantag* om skuldförhållandet uteslutande eller så gott som uteslutande uppkommit för att intressegemenskapen ska få en väsentlig skatteförmån. Så långt är regelverket oförändrat.

Genom det nya *undantaget för koncernbidragssituationer* kommer undantagsregeln inte att tillämpas inom EES vid faktisk (inhemska situationer) eller fiktiv (gränsöverskridande situationer) koncernbidragsrätt. I dessa situationer ska avdragsrätten istället bedömas med ledning av den föreslagna bestämmelsen om *konstlade förfaranden*. Avdrag medges dock inte om räntan faktiskt respektive fiktivt hade kunnat kvittas mot spärrade underskott. I förvävsregeln, som även fortsättningsvis endast ska gälla interna förvärv av delägarätter, utmönstras kravet på affärsmässiga skäl samtidigt som rådande praxis om undantag vid infogande av externt uppköpta företag kodifieras och utvidgas till att även gälla interna omstruktureringar inför externa avyttringar av delägarätter.

Undantagsregeln och förvävsregeln ska tillämpas fristående från varandra.

Interpreting European Law in the Light of the OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Action Plan, Bulletin for International Taxation 2020 s. 299 ff.

9.4 Mot mer mekaniska regler

Förslagen medför att regelverket i högre grad än vad som nu är fallet får mekanisk karaktär, dvs. tillämpas oberoende av avsikten med skuldförhållandet. Som utredningen konstaterar finns det både fördelar och nackdelar med mekaniska begränsningsregler. Sådana regler ger typiskt sätt bättre förutsebarhet och kan lättare utformas så att de är förenliga med unionsrätten och andra internationella åtaganden. Å andra sidan kan det vara svårt att finna rätt balans då alltför breda mekaniska regler kan vara ett hinder för affärlivet och alltför smala regler alltför enkla att kringgå. Ett subjektivt inslag kommer dock alltså att finnas vid bedömningen av om undantag ska göras från huvudregeln. Utredningen öppnar för att de riktade reglerna efter utländsk förebild skulle kunna ersättas med renodlat mekaniska regler, men lämnar inte några sådana förslag med hänvisning till att detta inte ingår i uppdraget.

9.5 Endast prövning mot etableringsfriheten

En något omdiskuterad fråga gäller om de riktade reglerna även kan prövas mot fria kapitalrörelser. Eftersom etableringsfriheten inte kan åberopas i förhållande till tredje land har frågan betydelse för möjligheterna att tillämpa de riktade reglerna i gränsöverskridande situationer där långivaren hör hemma utanför EES.

Problemet med den svenska regleringen torde framför allt vara att begreppet ”väsentligt inflytande”, när det använts i andra skatteregler i förarbeten och praxis, getts en tolkning där det i kombination med andra omständigheter ansetts uppfyllt även vid relativt låga andelsinnehav. Som utredningen noterar har det i litteraturen hävdats att de svenska reglerna bör kunna prövas även mot rätten till fria kapitalrörelser.⁴⁸ Huvudargumentet är i princip att då avdragsbegränsningen även kan bli tillämplig vid små innehav aktualiseras både etableringsfriheten och fria kapitalrörelser samtidigt som beaktandet av lagstiftningens ändamål att skydda den svenska skattebasen eller de faktiska omständigheterna inte utesluter en prövning mot fria kapitalrörelser.

Utredningen konstaterar att EU-domstolens praxis på området inte är helt klar, men anser att både syftet med reglerna och det krav på inflytande som ställs för att tillämpa dem starkt talar för att prövningen endast kan

48 Brokelind & Kleist, *Interest Deduction Limitation in Sweden Post-Lexel: The Relevance of the Free Movement of Capital*, European Taxation 2023 s. 244 ff.

göras mot etableringsfriheten. Stöd hämtas från EU-domstolens avgörande *Columbus Container Services* (flera mindre ägare i familjeföretag) och HFD 2020 ref. 68 (flera mindre investerare i kontraktsrättslig fond) där kontroll ansetts föreligga även i situationer då flera ägare och investerare med mindre innehav genom avtal gemensamt utövar inflytande.⁴⁹ Vikt fästs även vid att HFD i ett mål om tillämpligheten av 2013 års regler på ränteutgifter på lån från ett schweiziskt företag, där fria kapitalrörelser hade åberopats, avslog begäran om att förhandsavgörande skulle inhämtas med hänvisning till den unionsrättsliga reglering som aktualiseras redan tolkats av EU-domstolen.

Jag delar utredningens slutsats att reglerna endast kan prövas mot etableringsfriheten. Av HFD 2020 ref. 68 framgår att ett mindre innehav inte i sig inte är tillräckligt för att göra avdragsbegränsningen tillämplig utan att det krävs något mera, såsom att flera sådana ägare agerar samfällt genom förvaltningsavtal som ger väsentligt inflytande. Även om hänsyn ska tas till reglernas ändamål att skydda den svenska skattebasen är det kontrollerade förfaranden med skatteplanering med ränteavdrag i företagsgrupper och inte kapitalplaceringar som lagstiftaren haft i åtanke. Eventuella inskränkande effekter på den fria rörligheten för kapital får ses som en oundviklig följd av inskränkningen i etableringsfriheten. Däremot anser jag att utredningen övertolkar HFD:s motivering i beslutet att inte inhämta förhandsavgörande; som utredningen själv konstaterar är EU-domstolens praxis något tvetydig och frågan om fria kapitalrörelser aktualiserades över huvud taget inte i *Lexel*.

9.6 Undantaget för faktisk och fiktiv koncernbidragsrätt

Det föreslagna undantaget för koncernbidragssituationer innebär att undantaget från huvudregeln inte ska tillämpas i inhemska situationer om det låntagande företaget och det företag inom intressegemenskapen som faktiskt har rätt till motsvarande ränteinkomst kan utbyta koncernbidrag med skattemässig verkan eller, i gränsöverskridande situationer där mottagaren hör hemma i stat inom EES, hade kunnat göra det om mottagaren hört hemma i Sverige.

Den valda lösningen med faktisk och fiktiv prövning av möjligheterna till koncernbidrag framstår som mer robust och mindre komplicerad än de två andra alternativ som övervägts; att ändra undantaget från huvud-

⁴⁹ SOU 2024:37 s. 316 ff. och C-298/05 *Columbus Container Services*, EU:C:2007:754.

regel så att det även omfattar företag med koncernbidragsrätt respektive uppfyller någon av EU-domstolens rättfärdigande grunder.

Men som utredningen påpekar innebär förslaget i praktiken också att en möjlighet öppnas till gränsöverskridande resultatutjämnning inom EES med hjälp av ränteavdrag.⁵⁰ Det är oklart hur omfattande konsekvenserna av detta kan bli. Utredningen uppger att man saknat tillräckligt dataunderlag för att kunna följa upp och identifiera omfattningen av de lånestrukturer som begränsas med dagens regler, men att samtal med Skatteverkets expert i utredningen gett uppfattningen att de riktade reglerna i stort sett är effektiva inom de ramar som dragits upp av lagstiftaren och uppnår de syften som avsetts.⁵¹ Bedömningen är att de föreslagna förändringarna av undantagsregeln (och förvävsregeln) inte kommer att medföra några nämnvärda offentligfinansiella effekter.

Det må vara en korrekt bedömning. Men enligt min mening finns det ändå anledning att vid den fortsatta beredningen av förslaget fördjupa konsekvensanalysen på denna punkt, och därvid särskilt undersöka hur *Lexel* och efterföljande inhemsk praxis påverkat företagets beteende i detta avseende. Även eventuella effekter av *X BV* kan behövas tas i beaktande. Längre tid kan också behöva gå för att detta ska gå att bedöma tillförlitligt; som berörts har i vart fall de senaste åren delvis präglats av exceptionella förhållanden i omvärlden. Skatteverket har inte heller inte fått något formellt uppdrag att följa upp 2019 års riktade regler, trots att en sådan aviserades vid tillkomsten av reglerna.

9.7 Bestämmelsen om konstlade förfaranden

Om koncernbidragsundantaget är tillämpligt ska avdragsrätten i stället prövas mot den föreslagna bestämmelsen om konstlade förfaranden. För att avdrag ska vägras måste Skatteverket visa att skuldförhållandet är del av ett konstlat förfarande och uteslutande eller så gott som uteslutande har uppkommit för att ge intressegemenskapen en väsentlig skatteförmån.

Bestämmelsen, som motiverats av behovet av lagstöd för att kunna tillämpa den unionsrättsliga missbruksprincipen i dessa situationer, innebär i princip att tillämpningen kopplas direkt till EU-domstolens praxis och unionsrättens missbruksprincip. Ett alternativ hade kanske varit en liknande lösning som valdes för den svenska CFC-lagstiftningen efter *Cadbury*

50 SOU 2024:37 s. 341 f.

51 SOU 2024:37 s. 438 f.

Schweppes, där det i lagtexten särskilt angavs vissa kriterier på vad som utgör en verklig etablering från vilken affärsmässigt motiverad verksamhet bedrivs.⁵² Detta hade dock varit mindre lämpligt med tanke på att praxis som ovan berörts kontinuerligt utvecklas, vilket inte minst visas av *X BV*. Med den valda utformningen kan den svenska bestämmelsen ”framtidssäkras” i förhållande till EU-domstolens praxis, även om tolkningen av denna alltjämt kommer att innebära utmaningar för rättstillämparen.⁵³

Vad beträffar kravet ”uteslutande eller så gott som uteslutande” i bestämmelsen anför utredningen att det med hänsyn till utformningen av ATAD artikel 6 eventuellt skulle räcka med motsvarande lägre krav på ”huvudsaklighet”.⁵⁴ Jag delar den bedömningen. Då det inte ingått i uppdraget att utvidga tillämpningsområdet har dock utredningen valt att behålla det förstnämnda rekvisitet.⁵⁵

9.8 Bestämmelsen om koncernbidragsspärrade underskott

En fråga som aktualiserades bland annat i samband med överträdelseförfarandet mot Sverige gäller betydelsen av att räntan kan kvittas mot underskott hos mottagaren. En av regeringens invändningar var att reglerna avsåg att även träffa situationer där stora skattemässiga underskott av skatteskal flyttades mellan företag med hjälp av ränteavdrag.⁵⁶

Att kanalisera ränta till bolag med outnyttjade underskott i utlandet är en välkänd strategi vid skatteplanering med ränteavdrag i gränsöverskridande situationer. I inhemska situationer där koncernbidragsrätt föreligger är ett dylikt förfarande poänglöst, såvida inte det mottagande bolaget har inrullade underskott som efter en ägarförändring är spärrade för kvittning mot koncernbidrag. Genom räntebetalningar på ett internt lån av tillräcklig storlek kan uppnås i princip motsvarande effekt som om underskotten hade kunnat kvittas mot koncernbidrag. I ett sådant fall kan

52 39 a kap. 7 a § IL. Prop. 2007/08:16, s. 16 ff. och C-196/04 *Cadbury Schweppes*, EU:C:2006:544.

53 Med hänsyn till att bedömningen av konstlade förfaranden typiskt sett involverar utpräglade utrednings- och bevisfrågor bör man nog inte utgå från att klarhet alltid kommer att kunna nås genom förhandsbesked.

54 SOU 2024:37 s. 350.

55 Som Skatteverket påpekar i sitt remissvar 2024-10-14, s. 26, kan det dock vara nödvändigt att använda huvudsaklighetsrekvisitet om inte bestämmelsen ska få ett snävare tillämpningsområde än vad som följer av EU-domstolens praxis om rättsmissbruk.

56 Regeringens svar 2015-02-20 på formell underrättelse angående avdragsrätt för ränta för koncerninterna lån, Fi2014/4205.

hävdas att skuldförhållandet kan medföra en väsentlig skatteförmån även för en inhemsk intressegemenskap med koncernbidragsrätt, och det är också den bedömning som utredningen gör.⁵⁷ Enligt min mening är det konsekvent att även denna situation blir föremål för lagreglering, även om det kan innebära tillämpningssvårigheter i vissa situationer.⁵⁸

Enligt den föreslagna bestämmelsen ska undantag, trots faktisk eller fiktiv koncernbidragsrätt, inte medges till den del den inkomst som motsvarar ränteutgiften skulle ha ingått i den faktiska mottagarens överskott till följd av 40 kap. 18–19 §§ IL om den var ett koncernbidrag. I gränsöverskridande situationer ska en fiktiv prövning göras av vad som gällt om företaget och underskottet varit svenskt.

Utredningens förslag är intressant mot bakgrund av EU-domstolens kategoriska slutsats vid restriktionsprövningen i *Lexel* att undantaget från tioprocentsregeln i 2013 års regler aldrig kunde utgöra hinder för att dra av ränteutgifterna vid lån mellan svenska företag med koncernbidragsrätt.⁵⁹ Frågan om betydelsen av spärrade underskott aktualiserades inte i målet och jag ska låta det vara osagt om den hade kunnat påverka utgången. Den berördes inte heller i HFD 2021 ref. 68 där resonemanget ansågs överförbart på undantaget för missbrukssituationer i 2019 års regler, vilket kan ha berott på de angivna förutsättningarna i ansökan om förhandsbesked.

9.9 Förvärvsregeln

Utredningen föreslår att förvärvsregeln modifieras genom att kravet på affärsmässiga skäl utmönstras och praxis om när undantag kan medges från avdragsbegränsningen vid infogade av externt förvärvade företag kodifieras.⁶⁰ Bestämmelsen föreslås också kompletteras med ett undantag för den omvända situationen där en intern omstrukturering föregår en extern avyttring.

I HFD 2024 ref. 6 ansågs det på *Lexel* grundade resonemanget i HFD 2021 ref. 68 om avsaknad av skatteförmåner vid koncernbidragsrätt relevant även för förvärvsregeln. Utredningen talar något förvirrande om att ”ta bort kravet på skatteförmån” från bestämmelsen, men något sådant

57 SOU 2024:37, s. 343 f.

58 Näringslivets Skattedelegations remissvar 2024-10-17, s. 16 ff.

59 C-484/19 *Lexel*, EU:C:2021:34, punkt 40.

60 HFD 2011 ref. 90 I (ventilen i 2009 års regler) och HFD 2022 ref. 49 (förvärvsregeln i 2019 års regler).

krav framgår inte uttryckligen av ordalydelsen utan är ett rekvisit i undantaget för missbrukssituationer som var den bestämmelse som prövades i HFD 2021 ref. 68.⁶¹ En mer rättvisande beskrivning är att det, som HFD anför i sin motivering, av förarbetena kan utläsas att bestämmelsen inte är avsedd att träffa räntebetalningar som inte innebär någon skatteförmån, vilket är fallet då de inblandade bolagen omfattas av bestämmelserna om koncernbidrag.⁶² Enligt min mening kan det emellertid diskuteras om det verkligen finns stöd i förarbetena för denna bedömning och kanske borde HFD ha begärt ett förhandsavgörande. Skiljaktiga uppfattningar fanns både i HFD och Skatterättsnämnden.

En tyngre invändning är den föreslagna bestämmelsens totala avsaknad av flexibilitet som i praktiken omöjliggör även kommersiellt välmotiverade omstruktureringar av delägarätter genom internöverlåtelser mot revers om inte ett tydligt samband med ett föregående externt förvärv kan beläggas. Det kan också bli svårt att avgöra om det erforderliga sambandet föreligger vid interna förvärv som föregår en extern avyttring, liksom vad som utgör ett sådant i tiden begränsat finansieringsbehov som krävs.

Förslaget är visserligen i linje med den i HFD 2011 ref. 90 I uppställda distinktionen mellan affärsmässiga och organisatoriska skäl, där interna omstruktureringar såsom organisatoriskt motiverade ansågs kunna ske genom tillskott. Men frågan är om en sådan ordning är önskvärd. Mitt svar är nej; av praktiska skäl bör en mer flexibel utformning av förvärvsregeln övervägas. Utredningen avvisar en lösning som där situationer med faktisk eller fiktiv koncernbidragsrätt undantas på motsvarande sätt som i koncernbidragsundantaget med hänvisning till att det skulle göra bestämmelsen innehållslös. Nästan 15 års erfarenhet av svårigheterna att tolka det subjektiva rekvisitet i den så kallade ventilen och i dess efterföljare förvärvsregeln har lärt oss att inte heller den nuvarande lösningen är tillfredställande. Här behövs ytterligare beredning med beaktande av remissinstansernas synpunkter. Som nämnts är många kritiska till den föreslagna utformningen av förvärvsregeln.

Utredningen diskuterar även det nuvarande kravet att den interna skulden ska "avse" ett internt förvärv, men finner inte anledning att justera

61 SOU 2024:37, s. 355 f.

62 HFD 2024 ref. 6, punkt 20.

bestämmelsen i detta avseende.⁶³ Liksom enligt rådande praxis ska kapitaliserad ränta inte anses avse förvärvet.⁶⁴

Det föreslås inte några särskilda krav på hur det interna förvärvet ska finansieras för att ränteutgifterna ska undantas från begränsning.⁶⁵ Till exempel skulle kunna krävas att förvärvet hade kunnat finansieras med egenupparbetade medel, att finansiering med tillskott görs direkt till det förvärvande företaget eller att det interna lånet ytterst finansierats med externa lån. Även om särskilda finansieringskrav visserligen anses kunna vara sakligt motiverade har utredningen, med hänvisning till sitt begränsade uppdrag, bristen på underlag avseende förekomsten av skatteplanering med räntor samt då sådana finansieringskrav bedöms otillräckliga för att helt skydda mot aggressiv skatteplanering, avstått från att föreslå några sådana kompletteringar. Enligt min uppfattning behöver denna problematik analyseras vidare innan definitiv ställning tas till om de riktade reglerna ska behållas eller inte.

Utredningen påpekar att eventuell aggressiv skatteplanering vid finansiering i samband med infogande av uppköpta företag bör kunna hanteras med undantaget för missbrukssituationer. Det framhålls dock att utvecklingen, inklusive EU-domstolens praxis om konstlade upplägg, bör följas och reglerna kompletteras om det visar sig att de missbrukas.

10 AVSLUTNING

10.1 Allmänt

Utredningen har knappast haft någon enkel uppgift. Redan från början komplicerade frågor blir inte lättare av den mycket omfattande och snabba utveckling av den internationella företagsbeskattningen som pågår inom OECD och EU. Snart sagt hela området befinner sig i rörelse. Under arbets gång utvidgades dessutom uppdraget med genomförandet av det tekniskt komplicerade minimiskattedirektivet och EU-anpassningen av de riktade ränteavdragsbegränsningarna. De speciella förutsättningar som rått under utredningstiden har inte direkt underlättat utvärderingen av den befintliga lagstiftningen.

Från remisshall kommer kritik mot förslaget att klara finansieringen genom en höjning av bolagsskatten. Ett genomförande av samtliga materiella

63 SOU 2024:37 s. 358 ff.

64 HFD 2011 ref. 90 III.

65 SOU 2024:37 s. 363 ff.

förslag bedöms kräva att bolagsskatten höjs från dagens 20,6 till 20,76 procent. Utredningens motivering att kostnaden som utgångspunkt bör bäras av de företag som drar nytta av förslagen kan förefalla rimlig, men faktum är att det finns (åtskilliga) andra företag, som inte alls berörs av ränteavdragsbegränsningarna som i så fall måste vara med och betala. En höjning av bolagsskatten, även om den kan te sig tämligen marginell, kan dessutom ses som en negativ signal som i förlängningen möjligen kan påverka den svenska konkurrenskraften negativt. Men någonstans måste finansieringen hämtas. Jag skulle dock vilja sätta ett litet frågetecken för utredningens beräkningar av förslagets offentligfinansiella effekter mot bakgrund av den osäkerhet om effekterna som konstaterats vid utvärderingen av de befintliga reglerna.

Som helhet betraktat framstår slutbetänkandet som genomarbetat, övertygande och välskrivet. I några avseenden kan man önska sig att utredningen hade getts något vidare ramar i direktiven. En del av slutsatserna och lagförslagen kan diskuteras, men flesta av förslagen innebär angelägna förbättringar och inte minst förenklingar jämfört med nuvarande regelverk.

Att uppföljningen av om avdragsbegränsningen för negativa räntenetton uppfyller sina syften varken ger stöd för att den minskat snedvridningen mellan finansiering med eget respektive främmande kapital eller förhindrat skatteplaneringen med ränteavdrag är såklart en besvikelse. Det finns dock flera möjliga förklaringar och kanske är helt enkelt regelverket i BEPS Åtgärd 4 och ATAD artikel 4 inte tillräckligt långtgående. En förnyad uppföljning av reglernas effekter under mer normala omvärldsförhållanden ter sig angelägen.

Jag delar utredningens slutsats att en mer allmän översyn bör göras av räntedefinitionen när mer praxis tillkommit, men är inte helt övertygad när gäller förslaget avseende effektivräntemetoden. En översyn av bestämmelserna om valutasäkring behöver omgående komma till stånd, men bör som utredningen konstaterar ske i ett annat sammanhang. När det gäller hanteringen av räntenetton är det föreslagna systemet om beräkningsenheter väl ägnat att åtgärda de största bristerna i dagens regler. Men borde inte handelsbolagen inkluderas? Kravet på koncernbidragsrätt kan behöva analyseras ytterligare från unionsrättslig synpunkt. Evig rullning av kvarstående negativa räntenetton med ett årligt fastställelseförfarande borde ha införts redan 2019. Det finns enligt min mening också anledning att

åter se närmare på frågan om införande av de gruppregler som direktivet tillåter. Förslaget att höja tröskelbeloppet i förenklingsregeln lär knappast bli en stridsfråga. Utredningens slutsats att det inte behövs ett undantag för infrastruktur är mer kontroversiell, men den föreslagna bestämmelsen och förfarandet för dess tillämpning framstår i stort som välavvägd och ändamålsenlig.

Vad slutligen gäller anpassningen av de riktade reglerna till unionsrätten framstår den föreslagna lösningen – att eliminera det diskriminerande inslaget (betydelsen av koncernbidragsrätt) ur reglerna samtidigt som utvecklingen av EU-domstolens praxis om konstlade förfaranden kan beaktas – som den enda realistiska med hänsyn till nuvarande praxis. Den föreslagna bestämmelsen om avdragsbegränsning vid koncernbidragsspärrade underskott kan bli svårtillämpad, men är enligt min mening sakligt motiverad. Jag ställer mig tveksam till den föreslagna förvärvsregelns brist på flexibilitet. Allmänt kan diskuteras om konsekvenserna av den överimplementering av unionsrätten som förslagen om begränsning vid koncernbidragsspärrade underskott och förändringar av förvärvsregeln innebär är tillräckligt belysta.⁶⁶

Det har inte ingått i utredningens uppdrag att föreslå ett avskaffande av de riktade reglerna, vilka inte ju inte krävs men i princip tillåts av ATAD. Det är oklart vilket behov dessa regler, som en del av den samlade regleringen för bekämpande av internationellt skatteundandragande, egentligen fyller för att skydda den svenska skattebasen. Ett eventuellt avskaffande av de riktade reglerna bör enligt min mening övervägas, men det bör föregås av ytterligare analys och anstå till dess en förnyad uppföljning gjorts av reglernas effekter. Att dessa reglerna har ett visst symbolvärde kan kanske inte helt bortses från.

Det kan också noteras att det inte ingått i utredningens uppdrag att analysera de svenska ränteavdragsbegränsningarnas förenlighet med skatteavtalen.

10.2 Behovet av ett helhetsgrepp på frågan om ränteavdragsbegränsning i ljuset av övrig BEPS-relaterad skattelagstiftning

Om jag räknat rätt så är detta femte gången som regler för ränteavdragsbegränsning utreds i svensk rätt. Sverige har gjort vad som krävs för att genomföra BEPS Åtgärd 4 och implementera ATAD artikel 4. Ändå är det

⁶⁶ Näringslivets regelnämnds remissvar 2024-10-18, s. 4.

oklart om man verkligen kommit till rätta med de grundläggande problemen; vi vet för lite om reglernas effekter. Att Skatteverkets planerade uppföljning av 2019 års regler inte kommit till stånd är en brist.

Ingen skugga ska falla över utredningen som följt sitt uppdrag, men det finns anledning att tids nog överväga ett omtag med ett helhetsgrepp och ett bredare perspektiv på frågan om ränteavdragsbegränsning.

För det första bör behovet av ränteavdragsbegränsningar betraktas i ljuset av annan BEPS-relaterad unionslagstiftning. ATAD och dess bestämmelser om generell ränteavdragsbegränsning är trots allt endast en del av ett större regelverk sprunget ur BEPS-projektet. Sålunda har reglerna om hybrida mismatchningar, CFC-reglerna och den allmänna missbruksregeln i ATAD, bestämmelserna om rapporteringspliktiga arrangemang i DAC 6, den globala minimiskatten, reglerna mot skalbolag i ATAD 3 och den så kallade svarta listan med icke-samarbetsvilliga jurisdiktioner alla på olika sätt betydelse för ränteavdragen. Till det kan läggas de för närvarande vilande förslagen till DEBRA-direktivet och BEFIT-direktivet samt EU-domstolens praxis om missbruk av unionsrätten. Frågan måste ställas om inte denna samlade reglering innebär *overkill* i bekämpandet av faktiskt och befarat internationellt skatteundandragande. En sådan analys måste förstas initieras på internationell nivå och involvera både OECD och EU och kanske även FN. Kommissionen verkar vara inne på detta spår i sin fortsatta utvärdering av ATAD.

För det andra behövs en principiell analys av frågan om ränteavdragsbegränsning och dess förenlighet med nationella och internationella skatteprinciper som inte ensidigt fokuserar på problemet med internationellt skatteundandragande. Begränsningar av möjligheterna till ränteavdrag aktualiserar sålunda frågor om neutralitet, likabehandling, skatteförmåga och nettovinstbeskattning samt undvikande av dubbelbeskattning och dubbel icke-beskattning i internationella förhållanden. De riktade reglernas vara eller icke-vara har redan berörts. Såväl förenligheten med EU-rätten som med skatteavtalen aktualiseras. Denna analys behöver ske både på internationell och nationell nivå.

Enligt min mening bör en principiell analys ta avstamp från det faktum att lånat och eget kapital behandlas olika vid beskattningen. Både ränta och utdelning är i princip kostnader för företagets finansiering. Ändå är ränteutgifter – i Sverige liksom i många andra länder – i princip avdrags-

gilla medan utdelning inte är det. Detta är problemets kärna.⁶⁷ Det är också möjligheten till ränteavdrag som i avsaknad av effektiva begränsningar öppnar möjligheter till skatteundandragande.

Man kan ha olika uppfattningar om huruvida denna skatterättsliga asymmetri bör åtgärdas. Likabehandling av olika finansieringsalternativ är inget självändamål. Men enligt min mening väger de skäl som brukar anföras till stöd för att eliminera eller i vart fall minska asymmetrin – förutom att förhindra skatteundandragande, att säkerställa en samhällsekonomisk effektiv bolagsbeskattning och kapitalallokering samt att motverka överskuldssättning som kan leda till konkurser – tungt. Flera välkända exempel i närtid visar riskerna med överskuldssättning i börsbolag.⁶⁸ Det finns en rad olika modeller och tekniker för att åstadkomma detta.⁶⁹

10.3 Slutord

När denna artikel publiceras pågår den fortsatta beredningen av utredningens förslag. Som framgått mottogs betänkandet i huvudsak positivt vid remissbehandlingen. Det återstår att se hur regeringen kommer att gå vidare med förslagen, där framför allt frågorna om införande av ett infrastrukturundantag och förvävsregelns utformning framstår som kontroversiella.

Det ska också bli intressant att ta del av vad som kommer ut av kommissionens fortsatta utvärdering av ATAD och dess bestämmelser om ränteavdragsbegränsning. När dammet så småningom lagt sig efter genomförandet av BEPS-projektet och dess fortsättning i tvåpelarlösningen kan fokus förhoppningsvis flyttas en bit från bekämpandet av skatteundandragande med ränteavdrag till åstadkommande av skattemässig symmetri vad gäller företagens val av finansiering med lånat eller eget kapital. Kanske kan detta ske inom ramen för en reform av den svenska koncernbeskattningen.

67 Se till exempel Blessing, *The Debt-Equity Conundrum – A Prequel*, Bulletin for International Taxation, 2012 s. 198–212 och Hey, *Base Erosion and Profit Shifting and Interest Expenditure*, Bulletin for International Taxation 2014 s. 332–345. Se även generalrapporten för ämne 2 *The Debt-Equity Conundrum* vid IFA-kongressen 2012 samt SOU 2014:40, s. 97 ff. och s. 121.

68 Från Sverige kan nämnas Viaplay, Intrum och SBB.

69 Se till exempel SOU 2014:40 s. 143 ff.

Sammantaget innebär förslagen i SOU 2024:37 väsentliga förbättringar, men innan större klarhet vunnits om effekterna och asymmetrifrågan fått sin lösning kan ränteavdragsreglerna för företag inte anses bra nog.

Lars Samuelson är docent i finansrätt vid Uppsala universitet.